

سیرت العلماء در تاریخ تصوف

محمد امین مروتی

سرشناسه : مروتی، محمدامین
عنوان و نام پدیدآور : سیری تحلیلی در تاریخ تصوف
مشخصات نشر : تهران: افق علم، ۱۳۹۵
مشخصات ظاهری : ۴۴۸ص.
شابک : ۳-۰۵-۸۳۸۷-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی : فیبا
یادداشت : کتابنامه: ص. ۴۲۹.
یادداشت : نمایه
موضوع : تصوف -- ایران -- تاریخ
موضوع : Sufism -- Iran -- Histiry
رده بندی کنگره : ۱۳۹۵ م۴ الف/ BP۲۷۷
رده بندی دیویی : ۲۹۷/۸۹
ماره کتابشناسی ملی : ۴۳۱۱۹۳۵

سندنامه کتاب
نام کتاب: سیری تحلیلی در تاریخ تصوف
مؤلف: محمدامین مروتی
ناشر: افق علم
صفحه آرا: شیوا جلیلی
سال چاپ: ۱۳۹۷
نوبت چاپ: اول
تیراژ: ۲۰۰

قیمت شومیز: ۳۰۰۰۰ تومان
قیمت جلد سخت: ۴۵۰۰۰ تومان
شابک: ۳-۰۵-۸۳۸۷-۶۰۰-۹۷۸

تهران-خیابان فاطمی-خیابان باباطاهر-کوچه کیوان-
پلاک ۱۰-طبقه دوم
تلفن: ۸۸۳۹۱۵۸۷

Email: ofogheelm@yahoo.com

فهرست

۱۵	 مقدمه
۱۹	 گفتار اول
۲۱	 سرچشمه‌های عرفان اسلام
۴۳	 جمع‌بندی در منشاء تصوف
۴۴	 تذکره‌های مهم صوفیه
۴۵	 گفتار دوم
۴۷	 مشارب صوفیانه
۴۷	 فلسفه‌ی تصوف
۴۸	 ۱- تصوف زاهدانه و خائفانه
۵۰	 ۲- تصوف مستانه (شکر)
۵۸	 ۳- تصوف هشیارانه (صحو)
۵۹	 ۴- تصوف عاشقانه
۷۶	 ۵- تصوف مقلدانه (مریدانه)
۷۲	 ۶- تصوف پاکدلانه
۷۴	 ۷- تصوف حکیمانه (عالمانه)

- ۷۶..... ۸ - تصوف ادیبانه (تعلیمی)
- ۷۷..... ۹ - تصوف جمال پرستانه
- ۸۹..... ۱۰ - تصوف رندانه
- ۹۴..... ۱۱ - تصوف سیاستمدارانه
- ۹۵..... گفتار سوم
- ۹۷..... تحولات تاریخی
- ۹۷..... نخستین گام‌ها
- ۹۸..... حسن بصری (متوفی ۱۱۰ هـ)
- ۱۰۱..... قرن دوم هجری
- ۱۰۲..... «ابراهیم» پسر اسم (۱۶۱ - ۱۱۰ هـ)
- ۱۰۳..... داوود طایی (وفات ۱۶۵ هـ)
- ۱۰۴..... شقیق بلخی (وفات ۱۷۱ هـ)
- ۱۰۵..... فضیل بن عیاض (وفات ۱۷۱ هـ)
- ۱۰۹..... رابعه عدویه (وفات ۱۸۵ هـ)
- ۱۱۴..... معروف کرخی (وفات ۲۰۰ هـ)
- ۱۱۵..... ابوسلیمان دارایی (وفات ۲۱۵ هـ)
- ۱۱۶..... بشر حافی (وفات ۲۲۷ هـ)
- ۱۱۸..... حاتم اصم (وفات ۲۳۷ هـ)
- ۱۱۹..... قرن سوم هجری
- ۱۲۰..... حارث محاسبی (۲۴۳ - ۱۶۵ هـ)
- ۱۲۰..... ذوالنون مصری (وفات ۲۴۵ هـ)
- ۱۲۴..... سری سقطی (وفات ۲۵۳ هـ)
- ۱۲۶..... یحیی بن معاذ رازی (وفات ۲۵۸ هـ)
- ۱۲۸..... بایزید بسطامی (وفات ۲۶۱ هـ)

- ۱۳۹..... ابو حفص حداد (وفات ۲۶۴هـ).
- ۱۴۰..... شاه شجاع کرمانی (وفات احتمالاً ۲۷۰هـ).
- ۱۴۱..... حمدون قصار نیشابوری (وفات ۲۷۱هـ).
- ۱۴۳..... سهل بن عبدالله تستری (۲۸۳-۲۰۳ هـ).
- ۱۴۵..... ابوسعید خراز (وفات ۲۸۶هـ).
- ۱۴۶..... ابراهیم خواص (وفات ۲۹۱هـ).
- ۱۴۷..... ابوالحسین نوری (وفات ۲۹۵هـ).
- ۱۴۸..... حکیم رمن (وفات ۲۹۶هـ).
- ۱۴۹..... جنید بغدادی (وفات ۲۹۷ تا ۲۹۹هـ).
- ۱۵۴..... ابو عثمان حیری (وفات ۲۹۸هـ).
- ۱۵۵..... ممشاد دینوری (وفات ۲۹۹هـ).
- ۱۵۵..... سمنون مذهب (وفات ۲۹۷هـ).
- ۱۵۶..... ابومحمد رؤیم (وفات ۳۰۳هـ).
- ۱۵۷..... حسین بن منصور حلاج (وفات ۲۴۴-۲۰۹هـ).
- ۱۶۳..... نقد و بررسی
- ۱۷۱..... ابوبکر شبلی (۳۳۴-۲۴۷هـ).
- ۱۷۴..... قرن چهارم هجری
- ۱۷۵..... ابوالعباس سیاری (وفات ۳۴۲هـ).
- ۱۷۵..... ابوبکر واسطی (وفات ۳۲۰هـ).
- ۱۷۷..... ابوالقاسم نصر آبادی (وفات ۳۶۹هـ).
- ۱۷۷..... ابو عثمان مغربی (وفات ۳۷۳هـ).
- ۱۷۸..... ابونصر سراج (وفات ۳۷۸هـ).
- ۱۸۰..... و اما "احوال"
- ۱۸۱..... ابو عبدالله محمد بن خفیف شیرازی (وفات ۳۹۱هـ).

۱۸۳.....	ابوعلی دقاق (وفات ۴۰۵ هـ)
۱۸۵.....	قرن پنجم هجری
۱۸۵.....	ابوالحسن خرقانی (وفات ۴۲۵ هـ)
۱۹۵.....	ابوسعید ابوالخیر (۴۴۰ - ۳۵۷ هـ)
۲۰۴.....	ابوعبدالله باکویه (وفات ۲۴۲ هـ)
۲۰۴.....	علی بن عثمان هجویری (وفات ۴۶۴ هـ)
۲۰۵.....	ابو اسام قشیری (وفات ۴۶۵ - ۳۷۶ هـ)
۲۰۵.....	خواجه عبدالله انصاری (۴۸۱ - ۳۷۶ هـ)
۲۰۶.....	ابوبکر بناری (وفات ۳۸۰ هـ)
۲۰۶.....	امام محمد غزالی (۵۰۵ - ۴۵۰ هـ)
۲۱۰.....	احمد غزالی (وفات ۵۱۷ هـ)
۲۱۱.....	بابا طاهر همدانی (قرن پنجم هـ)
۲۲۴.....	عین القضات همدانی (۵۰۵ - ۴۹۰ هـ)
۲۲۸.....	قرن ششم هجری
۲۲۸.....	ابوالمجدود بن آدم سنایی غزنوی (وفات پس از ۵۳۵ هـ)
۲۳۲.....	احمد زنده ییل جامی (۵۳۶ - ۴۴۱ هـ)
۲۳۲.....	عبدالقادر گیلانی (۵۶۱ - ۴۷۱ هـ)
۲۳۷.....	احمد بن علی الرفاعی (متوفی ۵۷۸ هـ)
۲۳۸.....	شهاب الدین یحیی سهروردی (۵۸۷ - ۵۴۹ هـ)
۲۴۲.....	روزبهان بقلی شیرازی (۶۰۶ - ۵۲۲ هـ)
۲۴۳.....	قرن هفتم هجری
۲۴۳.....	فریدالدین عطار نیشابوری (۶۱۸ - ۵۴۰ هـ)
۲۵۰.....	شهاب الدین عمر سهروردی (۶۳۲ - ۵۳۹ هـ)
۲۵۱.....	اوحدالدین کرمانی (وفات ۶۳۴ هـ)

- ۲۵۲..... شیخ محی‌الدین ابن عربی (۶۳۸-۵۶۰ هـ)
 ۲۵۴..... نخست وجودشناسی ابن عربی
 ۲۵۵..... حَضَرَاتِ حَمْسَه
 ۲۵۷..... فیض اقدس و مقدس
 ۲۵۹..... تشبیه و تنزیه
 ۲۶۱..... فلسفه آفرینش
 ۲۶۸..... جبر، اختیار در وجودشناسی ابن عربی
 ۲۷۰..... دوم معرفت‌شناسی ابن عربی
 ۲۷۳..... ولایت و نبوت
 ۲۷۴..... مقام زن
 ۲۷۴..... پلورالیسم عارفانه
 ۲۸۲..... دوم خودشناسی ابن عربی
 ۲۸۳..... انسان جامع اسماء الهی
 ۲۸۵..... انسان کامل
 ۲۸۵..... سوم ارزش‌شناسی ابن عربی
 ۲۸۶..... در ترازوی نقد
 ۲۹۳..... صدرالدین قونوی (وفات ۶۷۳ هـ)
 ۲۹۳..... شیخ فخرالدین عراقی (۶۸۸-۶۱۰ هـ) و شیخ عبدالرزاق کاشانی (وفات ۷۳۶ هـ) ۲۹۵
 ۲۹۶..... عبدالرحمن جامی (۸۹۸-۸۱۷ هـ)
 ۲۹۷..... اوحدی مراغه‌ای (۷۳۸-۶۷۳ هـ)
 ۲۹۸..... شیخ نجم‌الدین کبری (۶۱۸-۵۴۰ هـ)
 ۳۰۰..... سیف‌الدین باخرزی (۶۵۹-۵۸۶ هـ)
 ۳۰۱..... عزیزالدین نسفی (وفات ۶۶۱ هـ)

- معین الدین چشتی (متوفی ۶۳۴ هـ) ۳۰۴
- ابوالحسن شاذلی (متوفی ۶۵۶ هـ) ۳۰۴
- مصلح الدین سعدی شیرازی (۶۹۴ - ۵۸۰ هـ) ۳۰۴
- درباره مکاشفه ۳۱۲
- در باب ریا ۳۱۲
- در باب نفس ۳۱۲
- بیاتی برگزیده از کلیاتش ۳۱۳
- در باب نفسانیت ۳۱۳
- در شش و عرفان ۳۱۴
- در اخلاق ۳۲۱
- در سماع ۳۲۲
- در قناعت ۳۲۳
- در وارستگی ۳۲۳
- در خودشناسی ۳۲۳
- در جمال پرستی ۳۲۴
- جلال الدین محمد مولوی بلخی (۶۷۲ - ۶۰۲ هـ) ۳۲۵
- در باب زبان عارفان ۳۳۷
- در سماع ۳۳۷
- در مدارا ۳۳۸
- در معرفت شناسی ۳۳۸
- در خودشناسی ۳۳۸
- در نفی آداب و ترتیب ۳۳۹
- در نفی انقطاع از مردم ۳۳۹
- بهاء الدین محمد سلطان ولد (وفات ۷۱۲ - ۶۲۳ هـ) ۳۳۹

۳۴۰	 قرن هشتم هجری
۳۴۰	 شیخ محمود شبستری (۷۲۰-۶۸۷ هـ)
۳۶۱	 قتیان و قلندران در قرن هشتم
۳۶۷	 شمس‌الدین محمد حافظ شیرازی (۷۹۲ هـ)
۳۷۹	 عبدالکریم جیلی (متوفی ۸۳۲ هـ)
۳۸۰	 شاه متاش ولی (۸۳۴-۷۳۱ هـ)
۳۸۰	 معین‌الدین علی (۸۳۷-۷۵۷ هـ)
۳۸۱	 طریقه چشتیه
۳۸۱	 طریقه خواجگان
۳۸۴	 سید حیدر آملی معروف به موفی (۷۸۷-۷۲۰ هـ)
۳۸۵	 تصوف سیاسی
۳۸۶	 فضل‌الله استرآبادی (۷۹۶-۷۱۰ هـ)
۳۸۸	 صفی‌الدین اردبیلی (۷۳۵-۶۸۰ هـ)
۳۸۹	 ذهبیه و نوربخشیه
۳۹۰	 قرن یازدهم هجری
۳۹۵	 قرن دوازده و سیزده هجری
۳۹۵	 احمد تیجانی (متوفی ۱۲۳۱ هـ)
۳۹۵	 نعمت‌اللهیه
۳۹۷	 در باب کمال و انسان کامل
۳۹۸	 در باب رابطه شریعت با طریقت
۳۹۹	 در معرفت‌شناسی
۴۰۰	 سخنی هم درباره‌ی «اهل حق» بگویم
۴۰۳	 گفتار چهارم
۴۰۵	 کارنامه تصوف

- ۴۰۸.....خودشناسی
- ۴۰۹.....جامعه‌شناسی
- ۴۱۰.....معرفت‌شناسی
- ۴۲۲.....رابطه‌ی عرفان و دموکراسی
- ۴۲۷.....کتاب‌شناسی
- ۴۳۳.....نمایه

www.ketab.ir

به نام آن‌که جان را حکمست، رحمت آموخت

تصوف در بادی امر، واکنشی، گرایش‌ها و تمایلات دنیاپرستانه‌ی مسلمین و غفلت از جنبه‌های معنوی دین، به این واکنش در تداوم انکشاف و گسترش خود، جنبه‌های دیگری پیدا کرده است. بعضی از این تحولات را می‌توان مثبت و در جهت اعتلای روح آموزه‌های دینی و به طور خاص گسترش اخلاق، راف و شفقت و احسان به خلق دانست و پاره‌ای از این تحولات هم مثبت و سوی منفی داشته است، از قبیل عقل‌گریزی، شریعت‌گریزی، دزدپرستی و فرقه‌پرستی. وظیفه‌ی محققان، به عنوان میراث‌بران این ارثیه‌ی تاریخی، تفکیک عیب و هنر این ماترک است تا با برگرفتن آموزه‌های مفید و وانهادن آموزه‌های مضرش، بر غنی ساختن توشه‌ای اهتمام ورزیم که در ادامه‌ی سیر تاریخی روزگاران، امروز بدان نیاز داریم. دنیای امروز بیش از همیشه‌ی تاریخ، دنیای تولیدِ دم به دم ایده‌ها و

اندیشه‌های نوی است که معتقدات متعارف ما را به چالش می‌کشند و زیر سوال می‌برند. تکیه بر ماحصل مجاهدت‌های فکری و عملی گذشتگان، ضمن پیراستن آن‌ها از آفات و آسیب‌هایشان، برای تسهیل این گذار تاریخی از گذشته به آینده، مغتنم است.

این کتاب نیز متکفل سیری تحلیلی در میراث صوفیه و استخراج نکات بدیع خودشناسانه و معرفت‌شناسانه‌ای است که - در هر زمان و مکانی - می‌تواند به کار مصلحان و اندیشمندان بیاید. در کنار این ره برد، از نقد علمی این آموزه‌ها فروگذار نشده است. درون‌سیری کتاب در چهار گفتار، فهرست شده است:

گفتار نخست به سرچشمه‌های عرفان اسلامی می‌پردازد و این که این سرچشمه‌ها تا چه اندازه درون دینی و تا چه حد برون دینی بوده است.

گفتار دوم ناظر به تقسیم‌بندی نسبتاً جدید و بدیعی از مشارب مختلف صوفیه در یازده دسته و شان دیدگاه‌های کلی و نقاط قوت و ضعف هر دسته است.

گفتار سوم که نام کتاب را از آن گرفته‌ام، سیری تحلیلی در تاریخ بزرگان اهل تصوف است. ویژگی این سیر تاریخی نسبت به مطالعات مشابه سه چیز است: اول اختصار و پرداختن به لب و لباب آموزه‌ها. دوم پوشش دادن کل تاریخ تصوف از سده‌های نخست تا روزگار معاصر و سوم جنبه‌ی تحلیلی و نقادانه‌ی آن و فراتر از نقل صرفاً تاریخی.

و بالاخره در گفتار چهارم در باب نیک و بد کارنامه‌ی اهل تصوف به جمع‌بندی مختصری پرداخته‌ام.

امیدوارم اهل نظر به دیده‌ی تحقیق در این کتاب بنگرند و مولف را از ذکر نواقص و کاستی‌های اثر و راهنمایی خود محروم نسازند که مزید امتنان است.

نگارش کامپیوتری این اثر به عهده‌ی همسرم نسترن خالیدی بوده که همین جا مراتب قدردانی و سپاس‌گزاری خود را از همراهی و همیاری همیشه‌ی و بی‌دریغش اظهار می‌کنم.

محمدامین مروتی